

Grupul de cuptoare pentru ceramică aparținând dacilor liberi descoperit în localitatea Lazuri (jud. Satu Mare)¹

Gheorghe Lazin

Cuvinte cheie: *sec. IV, așezare, cuptoare de ars ceramică, săpături anii '1970, Valea Someșului*
Schlagwörter: *IV. Jh., Siedlung, Töpferöfen, Ausgrabungen im Jahren '1970, Someș Tal*

Stăpânirea romană la nordul Dunării, instituită odată cu încheierea celui de-al doilea război dacoroman, dintre anii 105-106, n-a cuprins în limitele provinciei Dacia întregul teritoriu locuit de daci. Rămân în afara granițelor Provinciei la vest și nord-vest, în est și sud, numeroase seminiții și triburi dacice (daci, costoboci, carpi), care populează un vast teritoriu.

Cu privirea la dacii liberi din vestul și nord-vestul Daciei romane, istoriografia modernă din România, cunoaște realizări notabile, aducând în discuție atât izvoarele scrise păstrate, cât mai ales rezultatele cercetărilor arheologice².

Localitatea Lazuri se află situată la 7 km nord de municipiul Satu Mare, în zona Câmpiei Someșului, subunitatea fizico-geografică Câmpia Sătmăreană. Cercetările arheologice efectuate în perimetrul localității, începute încă din anul 1974, au dus la descoperirea în două părți de hotar distincte, a unor urme de locuire din perioade diferite: epoca bronzului; sec.III-II î. e. n.; sec. I î. e. n.; sec.II-IV e.n.; sec.VI-VII și sec.VIII-IX³.

Dintre vestigiile cercetate, sunt un număr de 13 cuptoare pentru ars vase, situate în partea de hotar "Râțul lui Bela". Precizăm de la început că lucrările agricole, cele de îmbunătățiri funciare au distrus în parte aceste instalații pentru ars vase, adăugăm apoi și faptul, că zona unde au fost descoperite este situată la 300 m spre nord-vest de localitate. Din totalul cuptoarelor, cel mai bine păstrat (numerotat cu cifra 9 în ordinea descoperirilor) este conservat și protejat "in situ".

Cuptorul a apărut la adâncimea de 0,55 m de suprafața actuală a solului, și cu excepția camerei de ardere a vaselor, din care s-au mai păstrat doar pereții pe o înălțime de 0,15-0,20 m; celelalte părți componente: grătarul, peretele median, camera de foc și canalul s-au găsit intacte. Lungimea totală a instalației este de 2, 60 m, camera de ardere are o formă aproape circulară cu diametrul de 1, 30x 1, 15 m. Corpul cuptorului se prelungește cu un canal, care este împărțit în două (dar nu pe toată lungimea) de un perete median realizat din pământ cruțat, și care împarte și camera de foc, având în același timp și rolul de susținător al grătarului (platforma de susținere a vaselor); în fața canalului se află groapa de deservire al instalației.

După cum este și firesc cea mai mare parte a inventarului rezultat în urma săpăturilor arheologice îl reprezintă ceramica, adăugăm însă că, în afara acesteia, au mai fost găsite câteva cuțitașe din fier, o fibulă de bronz de tipul cu picior întors pe dedesubt, greutate de lut, fusaiolă, câteva fragmente dintr-un piepten din os, pietre de ascuțit, fragmente de rășniță.

Ceramica, ca execuție, este lucrată cu roata și cu mâna (proporția mare fiind în favoarea celei dintâi; ca forme sunt prezente: ceștile, vasele borcan, chiupurile, oalele de diferite mărimi, castroanele, străchinile, cănille). Culoarea vaselor este în cea mai mare parte cenușie și cărămizie, mai rar apare ceramica negricioasă. Ornamentarea recipientelor este destul de variată: brăuri alveolare, alveole, linii simple și în val, nervuri, motivele lustruite simple sau în rețea, motivele ștampilate.

Pe baza inventarului descoperit, grupul de cuptoare pentru ars vase în localitatea Lazuri (menționăm că au fost cercetate și câteva locuințe, puțin adâncite în pământ, semibordeie prevăzute cu cuptoare pentru pâine, scobite în pământ), se încadrează în secolele II-IV e. n., cu precădere începând cu a doua jumătate a secolului II, iar ca etnie se leagă în mod organic, unitar, de lumea dacilor liberi din zona de vest și nord-vest a României, a dacilor liberi în general.

Raport de cercetare arheologică Lazuri-Râțul lui Bela 1975

În anul 1975 cercetările arheologice întreprinse au scos la lumină mai multe cuptoare pentru ars ceramică-7 la număr, dintre care 5 au fost dezvelite în întregime. Menționăm că în afara acestor instalații s-a mai descoperit o locuință de formă aproape ovală prevăzută cu vatră de foc în interior și un cuptor de copt pâine în formă de potcoavă, realizat prin cotlonire în pământ cruțat săpat în pământ.

Au fost săpate în total 4 secțiuni cu lungimile cuprinse între 33-50 m x 1 m, iar acolo unde a fost cazul s-au deschis casete. Stratul de cultură, de 0, 35-0, 40 m apare imediat sub solul vegetal: 0, 10-0, 15 m.

¹ Gheorghe Lazin (1946-2004) a lucrat ca arheolog la Muzeul Județean Satu Mare între anii 1971-1999. În amintirea colegului trecut în neființă colectivul de arheologi de la Muzeul Județean Satu Mare cu ajutorul lui Ioan Stanciu de la Institutul de Arheologie și Istoria Artei de la Cluj a pregătit pentru publicare acest scurt material aflat până acum în arhivă. Am intervenit doar la corecturi privind actualele reguli de ortografie, textul a fost păstrat conform autorului.

² în acest sens: Istoria României, I 1960, p. 637 și urm: Mihail Macrea, în Apulum, VII/1, 1968, p. 171-200; E. Dörner, Urme ale culturii materiale dacice pe teritoriul arădean, Timișoara, 1968, passim; S.Dumitrașcu, T.Bader, Așezarea dacică de la Medieșul Aurit, în AMN, IV, Cluj, 1967, p. 107-126; Idem, Așezarea dacilor liberi de la Medieșul Aurit, Oradea, 1967, passim; S.Dumitrașcu, Dacii liberi din nord-vestul României, nr. IV, 1980, p. 133-142

³ vezi, Gh.Lazin în Simpoziu Thracologică, 7, Tulcea, 1989, p. 315

În continuare ne vom referi doar la un singur cuptor (nr. 1) toate sînt identice ca și construcție cu o singură precizare, cuptorul nr. 6, se detașează ca și dimensiuni în comparație cu celelalte, probabil din cauza faptului că el a folosit doar pentru arderea vaselor mari, după cum o demonstrează fragmentele de chiupuri, sau vase de dimensiune aflate pe dărămăturile grătarului sau în interiorul focarului.

Cuptoarele, tipologic, sunt de formă tronconică, compuse din camera inferioară sau focarul, peretele median, grătarul de forma circulară, camera de ardere a vaselor și un canal.

Focarul este săpat în pământul viu și separat în două camere printr-un perete median realizat și el din pământ cruțat, dimensiunile sunt în general mici (cu excepția cuptorului amintit înainte, folosit la arderea vaselor mari), variind între 0,85-1,00 m lungimea și 0,45-0,60 m lățimea; pereții despărțitori între 0,95-1,15 m lungime și 0,45-0,60 și 0,18-0,22 m lățime. Grătarul, aflat în aproape toate cazurile prăbușit, avea o formă circulară cu o grosime 0,12-0,15 m, prevăzut cu găuri de diametrul 0,08-0,12 m. De menționat că la nici unul dintre cuptoarele dezvelite, peretele median nu se prelungește prin canal până la gura acestuia, ci doar pe o mică porțiune: 0,20-0,30 m în partea superioară și 0,55-0,63 m în partea inferioară, respectiv la baza focarului este așa dar țesit dinspre partea superioară spre bază. Prin urmare cuptoarele descoperite în localitatea menționată nu sunt prevăzute cu două canale. Dimensiunile lor mici nu necesitau de altfel o atare realizare. Din acest punct de vedere ele sunt identice cu un cuptor (nr. 9), din cadrul complexului Medieșul Aurit.

La descrierea tehnică adăugăm că din cauza adâncimii reduse (grătarul apare la-0,30-0,40 m), camera de ardere nu s-a păstrat la nici un cuptor: de asemenea, baza camerei inferioare, focarul se află la-1,05-1,15 m. Gura canalului se situează în general la 1,20-1,30 m de cuptorul propriu-zis.

Datorită arderii intense, atât peretele median cât și grătarul sunt arse la pietrificare, la fel și vatra focului care a fost prevăzută cu un strat de lipitură gros de 0,03-0,05 m. În fața canalului se afla groapa de deservire în general de formă ovală. Specificăm că fiecare cuptor își avea groapa proprie, nu s-au surprins cazuri ca o groapă să deservească 2 sau mai multe instalații, deși cuptoarele sunt foarte aproape unele de altele.

După cum este și firesc, materialul arheologic cel mai numeros îl reprezintă ceramica lucrată atât cu mâna cât și cu roata. Dintre formele ceramice lucrate cu mâna se impun în primul rând ceștile întregi sau fragmentare. De remarcat că nici un exemplar nu are toartă sau ornamentație. La această categorie mai includem un mic creuzet pentru turnatul metalelor (urme de zgură pe interior, dar încă fără analiză). În categoria ceramicii lucrate cu mâna se înscriu apoi o serie de fragmente în special de la vasele borcan (unul reîntregibil) ornamentate cu brăuri alveolare.

Die in Lazuri (Kreis Satu Mare/dt. Sathmar) entdeckten, den freien Daken gehörenden Töpferöfen.

Zusammenfassung

Zwischen 1971 und 1999 arbeitete Gheorghe Lazin (1946-2004) als Archäologe beim Bezirksmuseum Sathmar. Zur Erinnerung an ihrem verstorbenen Kollegen hat die Arbeitsgemeinschaft des Bezirksmuseum Sathmar, im Zusammenarbeit mit Herrn Ioan Stanciu, Archäologe beim Instituts für Kunstgeschichte und Archäologie Cluj-Napoca (dt. Klausenburg), dieses kurze Material, was bis heute im Archiv aufbewahrt wurde, für die Veröffentlichung vorbereitet. Wir haben den ursprünglichen Text behalten, nur einige orthographische Korrekturen (entsprechend der neuen rumänischen Rechtschreibung) sollten getroffen werden.

In Lazuri (Kreis Satu Mare/dt. Sathmar), innerhalb des Dorfgebietes, in der Flur "Râțul lui Bela" wurden 13 Töpferöfen entdeckt. Durch die Feldarbeiten und durch die in den letzten Zeiten durchgeführten Katasterarbeiten wurden diese Öfen teilweise zerstört. Alle Töpferöfen waren hinsichtlich ihrer Bauart identisch. Die einzige Ausnahme bildet hierbei der Ofen Nr. 6, der sich im Vergleich zu den anderen Öfen, in Anbetracht seiner Größe von denen absondern lässt. Wahrscheinlich wurden die größeren Töpfe in diesem Ofen gebrannt. Beweise dafür bilden die hier gefundenen Krausengefäßscherben oder die Fragmente von mehreren Großgefäßen, die auf den Feuergittern oder innen in den Brennräumen gefunden wurden.

Typologisch betrachtet sind die Öfen kegelstumpfförmig, und bestehen aus einem unteren Raum oder Feuerungsraum, einer Trennwand, einem kreisförmigen Feuergitter, einem Brennraum und einem Feuerungskanal. Der Feuerungsraum ist im Boden gegraben und durch eine Trennwand, die selbst aus übriggelassene Boden gefertigt wurde, in zwei Räumen getrennt, im Allgemeinen mit kleineren Dimensionen (mit der einzigen Ausnahme des oben erwähnten Töpferofens, der für die Herstellung (Brennen) von Großgefäßen verwendet wurde), Länge zwischen 0,85-1,00 m, Breite zwischen 0,45-0,60 m; Trennwände mit einer Länge zwischen 0,95-1,15 m und 0,45-0,60 und Breite zwischen 0,18-0,22 m. Das Gitter, was in den meisten Fällen abgefallen war, war kreisförmig, mit einer Dicke von 0,12-0,15 m, und wurde mit Löchern mit einem Durchmesser zwischen 0,08-0,12 m versehen. Es ist bemerkenswert, dass die Trennwand der entdeckten Öfen, durch Feuerungskanal bis zur Öffnung des Ofens nicht verlängert wurde, nur auf einen kurzen Teil von 0,20-0,30 m oben, und 0,55-0,63 m unten, bzw. am Unterteil des Brennraumes ist er nach

unten abgestumpft. Folglich, sind die in der genannten Ortschaft entdeckten Öfen nicht mit zwei Löchern/Kanälen versehen. Ihre kleinen Dimensionen benötigten keine solche Ausführung.

Aufgrund des entdeckten Fundmaterials lassen sich die Töpferöfen von Lazuri (wir bemerken, dass auch einige im Boden eingetieft Häuser, mit Backofen versehene Hütte entdeckt wurden) auf das 2.-4. Jh. n. Chr. datieren, vorzüglich beginnend mit der zweiten Hälfte des 2. Jahrhunderts, und ethnisch (hinsichtlich des Ursprungs) sind sie organisch und im Ganzen mit Welt der freien Daken im Westen und Nordwesten Rumäniens und im Allgemeinen mit den freien Daken verbunden.

Fig. 1. Fotografii cu săpăturile de la Lazuri-Râțul lui Bela (1974-82).

Abb. 1. Fotos mit den Ausgrabungen in der Siedlung von Lazuri-Râțul lui Bela (1974-82).

Fig. 2. Fotografii cu săpăturile de la Lazuri-Râțul lui Bela (1974-82).

Abb. 2. Fotos mit den Ausgrabungen in der Siedlung von Lazuri-Râțul lui Bela (1974-82).

Fig. 3. Fotografii cu săpăturile de la Lazuri-Râțul lui Bela (1974-82).

Abb. 3. Fotos mit den Ausgrabungen in der Siedlung von Lazuri-Râțul lui Bela (1974-82).

Fig. 4. Fotografii cu săpăturile de la Lazuri-Râțul lui Bela (1974-82).

Abb. 4. Fotos mit den Ausgrabungen in der Siedlung von Lazuri-Râțul lui Bela (1974-82).